

DE CONCESSIO CAROLINA

Op 30.04.1540, nu 450 jaar geleden, werd de Concessio Carolina door Keizer Karel aan de stad Gent opgelegd. De autonome machtspositie van de stad was hiermee definitief voorbij ! Het was allemaal begonnen in 1537. Karel was oorlog aan het voeren tegen koning François I van Frankrijk en had dringend geld nodig. Toen hij een “bede” vroeg aan de stad, weigerde de Collatie hardnekkig deze toe te staan. De Collatie was een gemeentelijke raad, bestaande uit een afvaardiging van elk van de “Drie Leden”, een stedelijk regime met democratische inslag, dat de plak voerde van ca. 1370 tot 1453 en opnieuw van 1477 tot aan de Carolijnse Concessie. Het eerste Lid, *de poorterij*, het enige Lid waar de vorst nog greep op had, mocht 6 schepenen leveren; het tweede Lid, *de 53 kleine neringen*, mocht 10 schepenen leveren; het derde Lid, *de weverij* of grote nering, mocht eveneens 10 schepenen leveren. In opdracht van de keizer, deed onze landvoogdes, Maria van Hongarije, de gevraagde belasting toch innen. Hierdoor ontstond de opstand van 1539. Vertegenwoordigers van de ambachten maakten zich meester van het stadsbestuur. François I, zelf een absoluut vorst, had een hekel aan onze opstandelingen, vooral omdat “die van Gent” wel eens tot voorbeeld konden dienen voor Parijs. Ten tijde van de jacquerie (1358) waren de Parijzenaars in opstand gekomen, onder leiding van Etienne Marcel, eveneens tegen de ongenoeglijke oorlogsbelastingen. Men droeg de witte kaproen, symbool van de onversaagde Gentse krijgsmacht, en slaakte op straat de veelzeggende kreet “leve Gent !”. Om een herhaling van de geschiedenis te voorkomen, legde de Franse koning even de wapens neer en stond de keizer toe, over Frans grondgebied, naar Gent op te rukken teneinde de opstand neer te slaan. Bevreesd voor de oprichting van een stadstaat, kwam Karel aan te Gent in februari 1540. Zijn belangrijkste straf was mild omdat de gemoederen intussen bedaard waren. In plaats van de stad met de grond gelijk te maken, zoals Karel de Stoute in 1468 met Luik deed, kondigde hij zijn Carolijnse Concessie af (= Karels toegeving). Gent was per slot van rekening zijn geboortestad en daar was hij fier op. Hij zou ooit tegen de Franse koning gezegd hebben : “Je mettrays Paris dans mon Gandt”. Zijn manier om Gent te temmen bestond erin de 26 schepenen voortaan door zijn commissarissen te laten aanstellen. Aan het hoofd van de gereorganiseerde neringen, van 54 in aantal teruggebracht tot 21, stond voortaan een door de vorst aangestelde overste, in plaats van een zelfgekozen deken. Deze dekens hadden zich in het verleden meermaals ontpopt als volksleiders in het verzet tegen diverse vorsten. Denken we maar aan het optreden van Pieter van den Bossche, deken van het ambacht der schippers, tijdens de Gentse Oorlog van 1379 tot 1385. Na de nederlaag van Westrozebeke (1382), waarbij Filips van Artevelde sneuvelde, nam hij,

samen met Frans Ackerman, de leiding over teneinde de strijd voort te zetten. Ook Jan van Coppenholle, overdeken van de kleine neringen in 1490-1491, leidde het verzet tegen Maximiliaan van Oostenrijk, gedurende de Eerste Vlaamse Opstand (1483-1485) en gedurende de Tweede Vlaamse Opstand (1487-1492). Het motief was ook bij deze rebellie onvrede door de zware belastingsdruk. Jan liet zelfs zijn eigen munt slaan, de fameuze "Gentse Coppennollen". In 1539 was de Collatie aanstichter van het oproer geweest. Daarom beperkte keizer Karel deze "Brede Raad" tot één Lid, slechts bestaande uit 6 notabele poorters die de zeven parochies mochten vertegenwoordigen. Hiermee waren de Drie Leden afgeschaft, m.a.w. de inspraak van de kleine neringen en de wevers. Artikel 65 van de Concessio Carolina spreekt duidelijke taal :

Voerts hebben wy gheboleert (afgeschaft) ende aboleren ten eeuwighe daghen de distinctie (onderscheid) vande drye leden onser voirsyde stede van ghendt, willen ende ordonneren, dat van nu voertaene de poorters ende alle dinsetene (inwoners) der selver stede, zyn ende blyven sullen maer een let (één Lid) ende onse voirsyde stede gheregeert ende gegouverneert zy ende blyve alleene onder een lichaem ende ghemeente.

In artikel 67 wordt nog eens uitdrukkelijk het derde Lid, ofwel de weverij en haar 23 wijken, afgeschaft :

Oick om goede consideratien hebben wij gheboleert (afgeschaft) ende aboleren alle de dekenen soe groot als cleene, mitgaders tlet (het Lid) ende dekenye vande wevers, twelch men hiet (heette) de weverie, ende de wycken van diere.

De wedersamenstelling van de gereduceerde neringen wordt uit de doeken gedaan in artikel 68 :

Dat voertaene bynnen onser stede van ghent, nyet meer dan eenentwintich neringhen wesen zullen, ende totten voirsyden ghetale, hebben wy ghe-restringeert (beperkt) ende restringeren, doude ghetal vande dryenvyftich neringhen ende wevers derselver onser stede, dewelcke huer ordene onderhouden sullen soe hier na volght, te wetene :

deerste vleeschouwers (1)

tweede vischcoopers (2)

tderde scepheden (schiplieden) (3)

tvierde backers (4)

tvyfste brouwers (5)

tzeste wollewevers (de vroegere grote nering)

tsevenste scephers (kleermakers) (6) oudtcleercoopers (7) kausmakers (8) ende droochscheerders (9)

tachtste tappissiers (10) tyck ende lynwaetwevers (11)

tneghenste cruyniers (12) kaescoopers (13) ende kersghieters (14)

thienste mercenyers (15) riemmakers (16) hoymakers (17) ende schilders (18)
delfste goutsmeden (19) ende tinneghieters (20)
twalfste temmerlieden (21) scepmakers (22) zaghers (23) houtbrekers (24)
wagemakers (25) scrynwerckers (26) ende houtdrayers (27)
derthienste metsers (28) ticheldeckers (29) stroodeckers (30) ende pleckers (31)
tveerthienste huvetters (32) schoenmakers (33) ende oude schoenmakers
tyvfthienste wit (34) ende zwaerte lertauwers (35) ende hantschoenmakers (36)
tzesthienste grauwerckers (37) ende lamwerckers (38)
tzeventhienste blauverwers ende rootverwers (39)
dachthienste de neringhe vande berbiers (40)
tneghenthienste cuypers (41) wynmeters (42) ende wynscroyers (43)
twintichste smeden (44) ende wapenmakers (45) ende
deenentwintichste de molenaers (46) ende olislaeghers (47)
welverstaende dat de neringhen ghevoucht metten anderen neringhen,
elck intzyne zyn gewoonlyck exercicie doen sal, sonder hem te onder-
winden metter andere neringhe, tenzy vercrijgende de vryheyt inder ma-
niere die hier na verclaert sal worden.

Artikel 69 “liberaliseert” de zes overblijvende neringen :
Dat de makelaers (48) lyndrayers (49) cornmeters (50) potbackers (51)
fruyteniers (52) ende pinders (53) gheen neringhen zijn en zullen ende
aengaende de voirsyde cornmeters ende pinders ieghenwoirdelyck zynde,
die zullen blijven int bedienen van huen style hun leven lanck gheduerende
ende wanneer die vaceren sullen, die vanden Wet van ons voirsyde stede
van Ghent zullen die vercoopen tot proffyte derselver stede.

Na het aanhoren van de 74 artikelen van de Concessio Carolina moesten de
 Gentenaars volgende eed afleggen :
Ghy zweert uwen gherechten ende souveraynen heer grave van Vlaendren
hier ieghenwoordich hem goet ende ghehoorsaem te wesene, zyne erve,
heerlycheyt ende limiten te bewaeren ende helpen bewaeren, te observe-
ren ende onderhouden dordonnancie ghemaect by keyser Kaerle de vijfste,
grave van Vlaendren den laesten dach van april int jaer XV.C veertich ende
te doene althene dat goede ende ghetrouwe ondersaten behooren ende
sculdich zyn hueren souveraynen heer ende prince, alsoe wil u god helpen
ende alle zyn heyligen.

Hiermee was de onderwerping van de steeds weer rebellerende stad beze-
 geld. Tot aan de Franse revolutie zal deze vrijheidsbeknottende stadskeur
 het openbaar leven te Gent beheersen.

BRONVERMELDING

- De originele Concessio Carolina (Stadsarchief Gent).
- Gent : Apologie van een rebelse stad (Mercatorfonds 1989).
- J.P. Lecat : Bourgondische uitdaging (blz. 141).
- F. De Potter : Gent van den oudsten tijd tot heden (Deel 1 blz. 600).
- Nijhoffs Geschiedenislexicon Nederland en België 1981.
- Dr. H.P.H. Jansen : Geschiedenis van de Lage Landen in jaartallen 1979.

Ronald DE BUCK

UIT DE GESCHIEDENIS VAN DE GENTSE BRUGGEN (Vervolg)

EILAND MALEMBRUG

Aan de gewezen overzet over de, in 1972, gedempte arm der Leie, heden de H. Dunantlaan, was er ook een voetbrugje naar het zwembad "Dossche".

(1) De houten bovenbouw van die brug was in 1948 in slechte staat en werd volledig vernieuwd. Van de gelegenheid werd gebruik gemaakt om de nuttige breedte, die slechts 1,3 m was, op 1,7 m te brengen. Aangevangen op 19 april was het werk gedaan op 24 april 1948.

In 1970 lezen we in het jaarverslag : "De huidige verbinding tussen de Constant Dosscheweg en het eiland Malem (2) bestaat uit een verplaats-

(1) Het zwembad "Dossche" was de eerste Gentse zwemkom, gesticht in 1838 door de eigenaar Constant Dossche. Deze laatste, geboren in 1811 kreeg de bijnaam "Pruuke Dossche" vanwege zijn weelderige baard en haardos. Hij diende als model voor de uitbeelding van het Neptunusbeeld, dat boven de ingangspoort van de gewezen vismijn staat.

Na zijn dood, in 1890, en tot aan de overname van de zwemkom door de stad, in 1912, gaven zijn beide dochters er zwemlessen. De onoverdekte zweminrichting "Overzet" de oudste van de stad, werd in de loop van 1962 afgebroken om twee redenen : De zwemkom was totaal verouderd en werd tijdens de laatste jaren nog slechts zeer weinig bezocht. Een tweede reden was de opening van het overdekt zwembad Rooigem door de stad gebouwd.

(2) Eiland Malem.

Op dit eiland, begrensd door de Drongense stw., de Leie, de Studentenlei en de Rooigemlaan, ontstond een sociale woonwijk, "Heldenhulde", ingehuldigd door Z.M. Koning Boudewijn, op zondag 22 juni 1952, ter gelegenheid van zijn Blijde Intrede te Gent als Koning.